

www.strik.rs

www.strik.rs

NASLOV ORIGINALA
Wioletta Grzegorzewska
Guguly

UREDNIKA
Ljubica Pupezin

Objavljivanje ove
knjige pomogao je
program „Kreativna Evropa”
Evropske unije

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Copyright © 2014 by Wioletta Grzegorzewska

Copyright © 2021, Štrik, za srpski jezik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige
ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne
dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

VIOLETA GREG

Zelene voćke

PREVELA S POLJSKOG

Mila Gavrilović

Beograd, 2021.

Sadržaj

<i>Skitara</i>	7
<i>Isusova lutrija</i>	11
<i>Stočiću, postavi se</i>	19
<i>Prelo</i>	25
<i>Devojčica sa uljanim bojama</i>	29
<i>Stiže ikona</i>	39
<i>Duhovi</i>	43
<i>Uskršnji paša</i>	47
<i>Pauci iz Jerusalima</i>	53
<i>Talasi</i>	57
<i>Gjenek Korbajnist</i>	61
<i>Bušni poklopci</i>	65
<i>Krojačicina tajna</i>	69
<i>Beleg</i>	73
<i>Žena sa psom</i>	77
<i>Berba višanja</i>	81
<i>Filumenistkinja</i>	85
<i>Sabrana dela</i>	93

<i>Dolče Vita</i>	95
<i>Gospodari starog gvožđa</i>	101
<i>Povratak Zoroa</i>	111
<i>Zakasnela prihrana pčela</i>	115
<i>Piskavci</i>	119
<i>Neon iznad Jupitera</i>	127
Pogovor: Nezrela vremena	131
Beleška o prevoditeljki	135

Skitara

Na prozoru naše kamene kuće gotovo dve godine visilo je platno s krštenja, ukrašeno zimzelenom i požutelim asparagusom. To platno-klatno mamilo me je ružicom na sredini, htela sam da napravim od njega ćebence za lutku, ali mama mi nije dozvolila da mu priđem.

– Ne diraj krsnicu, Lolice, to je uspomena, skinućemo je kad se tata vrati – govorila je. A prijateljici iz komšiluka koja je navratila kod nje na pet minuta, to jest na dva sata, pričala je o tome kako je mesec dana nakon što je otac uhapšen zbog dezerterstva i dve nedelje pre porođaja bila raspoređena na rad u građevinskoj zadrugi. Tamo je, u okviru novog plana, u brigadi od dvadesetak radnica, morala da proizvodi ploče za trotoar i kocku za kaldrmu kako bi opština mogla da u predviđenom roku napravi nove trgove ispred državnih ustanova, škola i domova zdravlja. Naposletku mama nije izdržala rad na mrazu, sakrila se iza mešalice i kad joj se plodova voda izlila u kofu s krečom, odvezli su je u porodilište. Kući me je donela u februaru. Pošto je stalno krvarila posle porođaja, leglala je na krevet, odmotala povoj koji je smrdeo na sluz i

mokraću kako bi proverila da li sam čitava, namazala mi pupčani patrljak hipermanganom, vezala mi oko zgloba crveni konac protiv uroka i zaspala na nekoliko sati. Bio je to san tokom kog čovek donosi odluku da li da ostane ili da nestane.

Tate i dalje nije bilo. U kutiji od cipela bilo je sve više i više njegovih pisama, ukrašenih crtežima životinja i biljaka, a u kalendaru sve manje i manje listova, i samo nas je tanak blokčić delio od kraja godine. Prošlo je nekoliko meseci. U predsoblju su se izlegli pačići, mama ih je zajedno s patkom prenela u svinjac, odakle su mogli lako da se odgegaju u dvorište na pojatu od gume presečene na pola. Deda je počeo da pravi nove žaluzine za tavan i salince za mog konjića. Baba je od jasikove like plela šarene petlove. Muve su oživele između prozorskih okvira. Kad je platno s krštenja izbledelo a listovi zimzelena pali na prozorsku dasku, u kuću je ušao mršavi čika s kovrdžavom kosom i brčićima. Čim me je ugledao, zaplakao je i nije prestajao da plače; smirio se tek kad je Poljska zai-grala na Mundijalu.

U junu smo pošli u Baziliku Svetog Antonija na prošte-nje. Krenula je procesija. Iz crkve je izašao sveštenik, a za njim ručno šivene zastave i žene prerusene u princeze, sa slamenim ovnovima i venčićima u rukama. Devojčice u belim haljinicama bacale su im cvetove vučike pod noge. Gledala sam ih kao omađijana, i dok je mama po torbi tražila sitniš za dobrovoljni prilog, pustila sam joj ruku i potrčala za procesijom kao za kraljevskom svitom. Zau-

stavila sam se tek kod tezge sa srebrnim balonom u obliku kita. Kit nije mogao da otpliva do oblaka. Sunce ga je uhvatilo u ljubičaste i crvene krugove, a mene je zaslepilo i pržilo mi obraze. Pozlaćeni ljudi nestajali su među zapregama i automobilima ostavljajući za sobom vodoravne senke na zidu.

Pored drveta je stajala olinjala lama. Bala joj je curila niz njušku. Ljudi su prilazili, ubacivali novac u konzervu pričvršćenu lancem za plot i penjali decu na leđa sirote životinje, pokrivena šarenom ašom, a čovek sa slamenim šeširom fotografisao ih je nekim opasnim aparatom koji je odmah izbacivao slike. Lama je tužno virila ispod dugih trepavica. U njenim očima vrtele su se upaljene sijalice. Htela sam da je pomilujem po ućebanoj grivi, ali u tom trenutku neko je zapucao iz pištolja na kapisle. Preplašena lama je poskočila, a ja sam pobegla do najbliže tezge i sakrila se ispod mušeme. Napolju je šuštao celofan, svirale su trube, frulice, igračke na navijanje i usne harmonike. Sedela sam zapušenih ušiju ispod tezge, a sok od maline kapao je s mušeme pravo na moju novu haljinu.

Ose su počele da kruže oko mojih pletenica kao prugaste pirane, ispijale su sok iz ružica na haljini i rasle na moje oči. Jedna osičetina mi je stala na glavu i zujala pored uha. Legla sam na suhu zemlju i briznula u plač.

– Mama, mama! Napale su me osice! – Ali mame nigde nije bilo.

Mušema se podigla i pojavio se Brkati Čika.

– Tu si, ti, ti... – Izvukao me je ispod tezge i privio uz sebe. – Skitaro mala, kud si pobegla? Svuda sam te tražio.

– Pusti me, tata, pusti! – cijuknula sam veselo i krišom obrisala slinavi nos o njegov rever. Brkati Čika me je, verovatno od sreće što sam ga prvi put nazvala tatom, podigao uvis i zavrteo. Zaškiljila sam i zakikotala se. Sunce je izbušilo ose, koje su se ponovo smanjile i odletele kroz ljubičaste i crvene krugove. Svetlo me je gicalo kao voda u bačvi dok se kupam u dvorištu. Ogladnela sam i počela da grickam kaiš od haljine. Iz grotla autobuske stanice izronila je mama. Oko vrata je nosila kanap s kuvanim đevrecima.

Isusova lutrija

Uprkos maminoj zabrani počela sam da spavam s Crnim. Crni je mirisao na seno i mleko, a na vratu je imao snežnobelu kartu Afrike. Noću bi došao kod mene, legao na jorgan, preo i mrdao šapama kao da mesi testo. Otkako sam ga pronašla na tavanu, živeli smo u čudesnoj simbiozi: nosila sam ga u džemperu kao bebu, kraduckala za njega mleko iz kredenca, a nedeljom mu davala svoje krilce iz supe.

Celog leta sam landrala za njim po poljima; on mi je otkrivao drugačiju geometriju sveta, gde granice nisu bile međe, zarasle u čičak i lobodu, ni makadami, tarabe i staze koje je čovek iskrčio ili utabao, već svetlo, zvuk i prirodni elementi. Naučila sam da idem za njim po gomilama građevinskih blokova, stogovima sena, da se penjem na petrovaču i trešnju, da izbegavam divlje kamenolome ispod kupinovog grmlja, stršljenova gnezda, baruštine i zamke za divljač u žitu.

Posle Božića Crni je počeo da me izbegava. Došao bi kući samo nakratko i položio na prag polumrtvog miša, kao da je tim gestom hteo da se izvini zbog svog odsustva.

Prvog dana zimskog raspusta nestao je bez traga. Tražila sam ga pod ceradama i u praznim kutijama za nutrije kod čika Loleka, gde je voleo da kunja po čitav dan, ali nigde ga nije bilo.

Moj glavni osumnjičeni u slučaju nestanka Crnog bio je čika Lolek, koji je dva-tri meseca ranije nabavio džak šećera i sakrio ga u šupi iza uglja, a Crni je u tom šećeru voleo da vrši nuždu. Pojurila sam do čika Loleka naoružana očevom vazдушnom puškom, uperila je u njega i naredila mu da mi smesta vrati Crnog, jer neću dozvoliti da od mog mačka napravi krzno i kobasice kao od onih smrdljivih nutrija. On se isprva skamenio, a onda se toliko zasmejao da umalo nije upao u kacu s kiselim kupusom. Iz zahvalnosti što sam ga razveselila na sabajle, poslužio me je bombonama.

Sutradan rano ujutru upitala sam mlekara, koji je zadržao konja kod našeg kolskog prilaza i kukom nabacivao kante na zapregu:

– Da niste videli negde Crnog?

– Koga?

– Crnog mačka.

– Pu-pu, e vala samo me još to nije danas snašlo – da mi neka crna mačketina pređe put. E, čekaj, dole kod mosta motao se jedan šareni.

– Moj mačak nije šaren, ali ako negde vidite crnog, javite mi.

– Ej, Violetice, stani de, imam nešto za tebe. – Dao mi je krem sir sa ukusom vanile iz zadružne mlekare, poterao konja i otišao.

Tumarala sam još dva sata po Hektarima, zavirivala u oluke i busenje. Na kraju sam, ukočena od hladnoće, pošla kući. Otac se već bio vratio s posla, sedeo je na kauču, pario promrzla stopala u vreloj zasoljenoj vodi i rezao plovak od stiropora. Tiho i neprimetno popela sam se merdevinama na tavan, zaronila u seno i pokušavala da pronađem bilo kakav trag: komadić krzna, pero, ljusku jajeta.

– Šta radiš gore po ovoj hladnoći? – viknuo je otac.

– Čekam Crnog, tata. Nema ga već tri dana.

– Siđi brzo, smrznućeš se. Ako hoćeš, možemo da ispečemo krompir na žaru.

– Ne silazim dok se Crni ne vrati.

– Ajde siđi. Znam šta mu se dogodilo.

Sjurila sam se niz merdevine kao strela. Sreća, pa je o najniže prečage bio naslonjen džak ovsa, inače bih pri padu izbila poslednje mlečnjake. Sela sam u ćošak pored jelke i, iščekujući vesti o Crnom, nervozno šašoljila sasušene iglice; ali otac je ćutao. Docrtao je poslednju jarkožutu prugu na plovak, spustio ga na novine pored peći i seo naspram mene.

– Pa sad... kako da ti... – počeo je. – Pre tri dana Crni je hteo da izvuče riblju glavu iz zamke za bizamskog pacoa i udavio se u ribnjaku – izdeklamovao je u dahu i uznemireno me pogledao. Legla sam na kauč i okrenula se licem prema zidu. Narednih nedelju dana ni sa kim nisam prozborila ni reč, samo sam tu i tamo šaputala za sebe. Što, doduše, i nije bilo neobično, jer su svi u kući ne-

što mrmljali ili pevušili sebi u bradu. Baka bi, na primer, rendala taranu i šaputala *Marijansku litaniju*; „Majko ova, Majko ona” ponavljali su za njom zidovi i staklena kvočka; „Majko ova, Majko ona” ponavljali su miljei, ogledala, federer koji štrče iz kauča postavljenog na četiri drvena točkica; otac je pevušio Elvisove pesme i zatvorske balade, poput one *Crni hleb, crna kafa*, improvizujući na lipinom listu ili na bendžu; mama je pevala „Sela pčela na jabuku”, ali samo onda kada je bila uznemirena; deda je ujutru vadio krečnjak iz svog kamenoloma uz zabranjenu pesmu „Prvog rujna Hitler dèli svet osvojiti htede celi”. Ali kad sam ja pričala ili pevala za svoj groš, svi su me začuđeno gledali, a mama mi je davala na kašičicu sve više kapi milokardina.

Druge nedelje raspusta sedela sam kraj prozora i zalivala muškatile ohlađenim čajem od nane. Boleo me je stomak jer sam krišom od roditelja i od tuge za Crnim poje-la ljuske kreča sa zida i rese s prekrivača.

Toplim dahom sam na zaleđenom prozorskom staklu napravila špijunku kroz koju sam virila u dvorište. Sat kasnije zaškripala je kapija. Prepoznala sam glasove svojih drugara iz odeljenja – Justina i Veliki Vitek pitali su moju mamu, koja je posipala stazu pepelom iz pepelnice, da li se spremam da pođem na duhovne vežbe u Baziliku Svetog Antonija.

– Mislim da Viola neće moći danas s vama – dopro je do mene mamin promukli glas. – Boli je stomak.

– Ali danas je posle vežbi lutrija – prekide je Veliki Vitek.

– Kakva lutrija?
– Pa izvlači se osveštana figura – objasni Justina.
– A da joj vi to kažete?
– Ne moraju ništa da mi govore. – Izašla sam napolje zabrađena vunenom maramom. – Idem s njima.

Mama je delovala iznenađeno zbog mog naprasnog ozdravljenja, ali nije ništa rekla. Prešla je gumenom čizmom levo-desno po toplom pepelu oko kojeg su svetlucali zavijuci smeđe trave, podigla čađavi ekser, hitnula ga ka gomili peska i vratila se u kuću.

Po podne je elektrana „Lagiša” objavila na radiju da se planiraju isključenja. U celoj parohiji nije bilo struje, i u crkvi je bilo hladno kao u štenari. Više od stotinu dece slalo je oblačiće pare ka svodu, gde su, kao u jezeru, plivali zadrigli sveci. Samo je nekoliko sveća kod oltara osvetljavalo tri broda. Igllice zalazećeg sunca probadale su glinenog Isusa koji je stajao na postolju u plavkastoj haljini sa srcem opletenim trnovim vencem. Stajala sam u bočnom brodu i posmatrala miša kako luta lavirintima pozlaćenih štukatura.

Pred kraj duhovnih vežbi ubacili smo papiriće s pečatom parohije u drvenu urnu. Devojčica od tri-četiri godine, prerušena u anđela, izvukla je jedan papirić i pružila ga vikaru. Zavladao je muk. Došla je struja. Svetlo nam je bilo u oči. Brujanje grejalica preplavilo je crkvu kao potop. Sveštenik je izgovorio moje ime. Glas mu je odzvanjao. Od prevelikog uzbuđenja progutala sam žvaku koju mi je dao Veliki Vitek. Orguljaš je zapevao *Lađu*: „O, Bože